ESSA VIII. INTERNATIONAL EURASIAN SYMPOSIUM ON SOCIAL SCIENCES AND ARTS

PROCEEDING BOOK

21-22 May 2026

Antalya / TÜRKİYE

ESSA VIII. ULUSLARARASI AVRASYA SOSYAL BİLİMLER VE SANAT SEMPOZYUMU

TAM METİN KİTAP

21-22 Mayıs 2026

Antalya / TÜRKİYE

TAM METİN KİTAP

ESSA VIII. ULUSLARARASI AVRASYA SOSYAL BİLİMLER VE SANAT SEMPOZYUMU

21-22 Mayıs 2026, Antalya / TÜRKİYE

PROCEEDING BOOK

ESSA VIII. INTERNATIONAL EURASIAN SYMPOSIUM ON SOCIAL SCIANCES AND ARTS

21-22 May 2026, Antalya / TURKIYE

ULUSLARARASI AVRASYA SEMPOZYUMU SOSYAL BILIMLER VE SANAT (ESSA)

INTERNATIONAL EURASIAN SYMPOSIUM ON SOCIAL SCIENCES AND ARTS (ESSA)

Adress: Kızılay Mah. İzmir 1-Cad. No: 13/11, 06530, Ankara / TURKEY
Web: essasymposium.org
E-posta: essasymposium@gmail.com
Tel: +905354737399

EDİTÖR / EDITOR

Assist. Prof. Dr. Kiyal KAMCHYBEKOVA ABDİRAİM

KAPAK VE İÇ TASARIM / OVER AND GRAPHIC DESIGN

Maksut ABDİRAİM

YAYINCI / PUBLISHER

KutBilim Araştırma, Kültür ve Dayanışma Derneği
KutBilim Research, Culture and Solidarity Association

ISBN: 978-625-97556-7-0

ESSA VIII. ULUSLARARASI AVRASYA SOSYAL BILIMLER VE SANAT SEMPOZYUMU

21 - 22 Mayıs 2026, Antalya / TÜRKİYE

EV SAHİBİ

- Antalya Belek Üniversitesi, İnsani Bilimler Fakültesi – Antalya / TÜRKİYE

DESTEKLEYEN KURUMLAR

- Osh Devlet Üniversitesi (Kırgızistan)
- Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı, TÜRKSOY
- KutBilim Araştırma, Kültür ve Dayanışma Derneği
- Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler ve Sanat Sempozyum Organizasyonu (ESSA)

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU BAŞKANLARI

- Prof. Dr. Hüseyin BAL - *Antalya Belek Üniversitesi , İnsani Bilimler Fakültesi Dekanı*
- Dr. Kıyal Kamchybekova ABDİRAİM - *Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi & KutBilim Araştırma, Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı*

ONURSAL BAŞKANLAR

- Prof. Dr. Abdullah KUZU – *Antalya Belek Üniversitesi Rektörü*
- Prof. Dr. Kudaiberdi Kojobekov – *Osh Devlet Üniversitesi Rektörü*

DÜZENLEME KURULU ÜYELER

- Prof. Dr. Abdulselam ARVAS – *Hacettepe Üniversitesi / Türkiye*
- Prof. Dr. Chinara KULUEVA – *Osh Devlet Üniversitesi / Kırgızistan*
- Prof. Dr. Gulnar KOZGAMBAEVA – *Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi / Kazakistan*
- Prof. Dr. Kubanychbek İSAKOV – *Osh Devlet Üniversitesi / Kırgızistan*
- Prof. Dr. Sunarchina Munira Munirovna – *Başkurt Devlet Üniversitesi / Rusya*
- Prof. Dr. Valeri MODEBADZE – *Georgian Technical University / Gürcistan*
- Prof. Dr. Zina KARAEVA – *Kırgızistan Uluslararası Üniversitesi / Kırgızistan*
- Doç. Dr. Elzar ESHAROV – *Osh Devlet Üniversitesi / Kırgızistan*
- Doç. Dr. Gulzhan Koichumanova - *Osh Devlet Üniversitesi / Kırgızistan*
- Doç. Dr. Mələhət BABAYEVA – *Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi / Azerbaycan*
- Doç. Dr. Metin KAR – *Kocaeli Üniversitesi / Türkiye*
- Doç. Dr. Sultanberk Halmatov - *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi / Türkiye*
- Doç. Dr. Yagut ALİEVA – *Bakü Devlet Üniversitesi / Azerbaycan*
- Dr. Dastanbek RAZAK UULU – *Osh Devlet Üniversitesi / Kırgızistan*

- Dr. Nazgül ENTRİYEVA – *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Türkiye*

BİLİM KURULU

- Prof. Dr. Abdulselam ARVAS - Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye
- Prof. Dr. Caşteğin TURGUNBAYER - Dicle Üniversitesi, Türkiye.
- Prof. Dr. Duishon SHAMATOV - Nazarbayev Üniversitesi, Kazakistan.
- Prof. Dr. Ergin JABLE - Priştine Üniverstitesi, Kosova.
- Prof. Dr. F. Hülya ŞİMGA - Antalya Bilim Üniversitesi, Türkiye.
- Prof. Dr. Fakhridin YOLDASHEV - Fergana Devlet Üniversitesi, Özbekistan.
- Prof. Dr. Gulnar KOZGAMBAEVA - Al-Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi, Kazakistan.
- Prof. Dr. Gülzura CUMAKUNOVA - Ankara Üniversitesi, Türkiye.
- Prof. Dr. Gürbüz ÖZDEMİR - Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye.
- Prof. Dr. Hüseyin BAL - Antalya Belek Üniversitesi, Türkiye.
- Prof. Dr. İzzet RUSTEMOV - Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan.
- Prof. Dr. Kemal POLAT - Anadolu Üniversitesi, Türkiye.
- Prof. Dr. Mykola ZHURBA - Luhansk Enstütüsü, Ukrayna; Manitoba Üniversitesi, Kanada.
- Prof. Dr. Naciye ATA YILDIZ - Ankara Hacı Bayram Veli Üiversitesi, Türkiye.
- Prof. Dr. Rabiyyat ASLANOVA - Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan.
- Prof. Dr. Selahattin AVŞAROĞLU - Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye.
- Prof. Dr. Sulayman KAYIPOV - Kırgızistan Cumhuriyeti Ulusal Bilimler Akademisi, Kırgızistan.
- Prof. Dr. Tynchtykbek CHOROYEV - Cusup Balasaın Kırgız Ulusal Üniversitesi, Kırgızistan.
- Prof. Dr. Valeri MODEBADZE - *Gürcistan Teknik Üniversitesi, Gürcistan.*
- Prof. Dr. Zina KARAEVA - *Kırgız Uluslararası Üniversitesi, Kırgızistan*
- Prof. Dr. Rafail HASANOV - *Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan.*
- Doç. Dr. Akchach ZHOLDOSHEVA - *Oş Devlet Üniversitesi, Kırgızistan.*
- Doç. Dr. Elena BUDYKA - *A.I. Yevdokimov Moskova Devlet Tıp ve Diş Hekimliği Üniversitesi, Rusya.*
- Doç. Dr. Enkhbat AVIRMED - *Moğolistan Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Mogolistan.*
- Doç. Dr. Faiq ELEKBERLİ - *Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi, Azerbaycan.*
- Doç. Dr. Gülnare SAFAROVA - *Azerbaycan Tıp Üniversitesi, Azerbaycan.*
- Doç. Dr. Kemale PANAHOVA - *Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan.*
- Doç. Dr. Medera HALMATOV - *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Türkiye.*
- Doç. Dr. Mehmet ŞEREN - *Antalya Belek Üniversitesi, Türkiye.*
- Doç. Dr. Metin KAR - *Kocaeli Üniversitesi, Türkiye.*
- Doç. Dr. Sahur YARİŞ - *Dicle Üniversitesi, Türkiye.*
- Doç. Dr. Tahir AGHAYEV - *Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan.*
- Doç. Dr. Tahir ZORKUL - *Yücüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye.*
- Doç. Dr. Remzi BAŞAR – *Düzce Üniversitesi, Türkiye.*
- Doç. Dr. Yagut ALİEVA - *Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan.*
- Dr. Abdülmüttalip ALÇAY - *Antalya Belek Üniversitesi, Türkiye.*
- Dr. Kadiyan BOOBEKOVA - *Kırgız-Türk Manas Üniversitesi, Kırgızistan.*
- Dr. Sevinc N. ALİEVA - *Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan.*

- Shota Bekadze - *Indiana University Bloomington, ABD*

KÜRATÖR

- Assoc. Prof. Dr. Metin KAR

JÜRİ ÜYELER

- Doç. Dr. Hünkar Yılmaz Iannıello
- Doç.Dr. Ekin Deveci
- Doç Dr. Şeniz Kabadayı Yuvarlak
- Marco PUCA
- Ziya Yekta Özkan

SEKRETERYA

- Maksut ABDİRAİM – *ESSA Sempozyum*
- Mithat Can Kunt – *Antalya Belek Üniversitesi*
- Orhan Yıldırım – *Antalya Belek Üniversitesi*

ESSA VIII. INTERNATIONAL EURASIAN SYMPOSIUM ON SOCIAL SCIENCES AND ARTS

21–22 May 2026, Antalya / TÜRKİYE

HOST INSTITUTION

- Antalya Belek University, Faculty of Humanities – Antalya / TÜRKİYE

SUPPORTING INSTITUTIONS

- Osh State University (Kyrgyzstan)
- International Organization of Turkic Culture, TÜRKSOY
- KutBilim Research, Culture and Solidarity Association International Eurasian Symposium on Social Sciences and Arts Organization (ESSA)

CHAIRS OF THE ORGANIZING COMMITTEE

- Prof. Dr. Hüseyin BAL – *Dean of the Faculty of Humanities, Antalya Belek University*
- Dr. Kıyal Kamchybekova ABDİRAİM – *Faculty Member at Dicle University, Faculty of Letters & President of KutBilim Research, Culture and Solidarity Association*

HONORARY CHAIRS

- Prof. Dr. Abdullah KUZU – *Rector of Antalya Belek University*
- Prof. Dr. Kudaiberdi Kojobekov – *Rector of Osh State University*

MEMBERS OF THE ORGANIZING COMMITTEE

- Prof. Dr. Abdulselam ARVAS – *Hacettepe University / Türkiye*
- Prof. Dr. Chinara KULUEVA – *Osh State University / Kyrgyzstan*
- Prof. Dr. Gulnar KOZGAMBAEVA – *Al-Farabi Kazakh National University / Kazakhstan*
- Prof. Dr. Kubanychbek İSAKOV – *Osh State University / Kyrgyzstan*
- Prof. Dr. Sunarchina Munira Munirovna – *Bashkir State University / Russia*
- Prof. Dr. Valeri MODEBADZE – *Georgian Technical University / Georgia*
- Prof. Dr. Zina KARAEVA – *International University of Kyrgyzstan / Kyrgyzstan*
- Assoc. Prof. Dr. Elzar ESHAROV – *Osh State University / Kyrgyzstan*
- Assoc. Prof. Dr. Gulzhan Koichumanova – *Osh State University / Kyrgyzstan*
- Assoc. Prof. Dr. Məlahət BABAYEVA – *Azerbaijan State Pedagogical University / Azerbaijan*
- Assoc. Prof. Dr. Metin KAR – *Kocaeli University / Türkiye*

- Assoc. Prof. Dr. Sultanberk Halmatov – *Bilecik Şeyh Edebali University / Türkiye*
- Assoc. Prof. Dr. Yagut ALİEVA – *Baku State University / Azerbaijan*
- Dr. Dastanbek RAZAK UULU – *Osh State University / Kyrgyzstan*
- Dr. Nazgül ENTRİYEVA – *Ankara Hacı Bayram Veli University / Türkiye*

SCIENTIFIC COMMITTEE

- Prof. Dr. Abdulselam ARVAS – *Çankırı Karatekin University, Türkiye*
- Prof. Dr. Caşteğin TURGUNBAYER – *Dicle University, Türkiye*
- Prof. Dr. Duishon SHAMATOV – *Nazarbayev University, Kazakhstan*
- Prof. Dr. Ergin JABLE – *University of Pristina, Kosovo*
- Prof. Dr. F. Hülya ŞİMGA – *Antalya Bilim University, Türkiye*
- Prof. Dr. Fakhridin YOLDASHEV – *Fergana State University, Uzbekistan*
- Prof. Dr. Gulnar KOZGAMBAEVA – *Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan*
- Prof. Dr. Gülzura CUMAKUNOVA – *Ankara University, Türkiye*
- Prof. Dr. Gürbüz ÖZDEMİR – *Çankırı Karatekin University, Türkiye*
- Prof. Dr. Hüseyin BAL – *Antalya Belek University, Türkiye*
- Prof. Dr. İzzet RUSTEMOV – *Baku State University, Azerbaijan*
- Prof. Dr. Kemal POLAT – *Anadolu University, Türkiye*
- Prof. Dr. Mykola ZHURBA – *Luhansk Institute, Ukraine; University of Manitoba, Canada*
- Prof. Dr. Naciye ATA YILDIZ – *Ankara Hacı Bayram Veli University, Türkiye*
- Prof. Dr. Rabiyyat ASLANOVA – *Baku State University, Azerbaijan*
- Prof. Dr. Selahattin AVŞAROĞLU – *Necmettin Erbakan University, Türkiye*
- Prof. Dr. Sulayman KAYIPOV – *National Academy of Sciences of the Kyrgyz Republic, Kyrgyzstan*
- Prof. Dr. Tynchtykbek CHOROYEV – *Jusup Balasagyn Kyrgyz National University, Kyrgyzstan*
- Prof. Dr. Valeri MODEBADZE – *Georgian Technical University, Georgia*
- Prof. Dr. Zina KARAEVA – *International University of Kyrgyzstan, Kyrgyzstan*
- Prof. Dr. Rafail HASANOV – *Baku State University, Azerbaijan*
- Assoc. Prof. Dr. Akchach ZHOLDOSHEVA – *Osh State University, Kyrgyzstan*
- Assoc. Prof. Dr. Elena BUDYKA – *A.I. Yevdokimov Moscow State University of Medicine and Dentistry, Russia*
- Assoc. Prof. Dr. Enkhbat AVIRMED – *Mongolian University of Science and Technology, Mongolia*
- Assoc. Prof. Dr. Faiq ELEKBERLİ – *Azerbaijan National Academy of Sciences, Azerbaijan*
- Assoc. Prof. Dr. Gülnare SAFAROVA – *Azerbaijan Medical University, Azerbaijan*
- Assoc. Prof. Dr. Kemale PANAHOVA – *Baku State University, Azerbaijan*
- Assoc. Prof. Dr. Medera HALMATOV – *Bilecik Şeyh Edebali University, Türkiye*
- Assoc. Prof. Dr. Mehmet ŞEREN – *Antalya Belek University, Türkiye*
- Assoc. Prof. Dr. Metin KAR – *Kocaeli University, Türkiye*
- Assoc. Prof. Dr. Sahur YARİŞ – *Dicle University, Türkiye*
- Assoc. Prof. Dr. Tahir AGHAYEV – *Baku State University, Azerbaijan*
- Assoc. Prof. Dr. Tahir ZORKUL – *Van Yüzüncü Yıl University, Türkiye*
- Assoc. Prof. Dr. Remzi BAŞAR – *Düzce University, Türkiye*

- Assoc. Prof. Dr. Yagut ALİEVA – *Baku State University, Azerbaijan*
- Dr. Abdülmüttalip ALÇAY – *Antalya Belek University, Türkiye*
- Dr. Kadiyan BOOBEKOVA – *Kyrgyz-Turkish Manas University, Kyrgyzstan*
- Dr. Sevinc N. ALİEVA – *Baku State University, Azerbaijan*
- Shota Bekadze – *Indiana University Bloomington, USA*

CURATOR

- Assoc. Prof. Dr. Metin KAR - *Kocaeli University, Türkiye*

JURY MEMBERS

- Assoc. Prof. Dr. Hünkar Yılmaz Iannıello
- Assoc. Prof. Dr. Ekin Deveci
- Assoc. Prof. Dr. Şeniz Kabadayı Yuvarlak
- Marco PUCA
- Ziya Yekta Özkan

SECRETARIAT

- Maksut ABDİRAİM – ESSA Symposium
- Mithat Can Kunt – Antalya Belek University
- Orhan Yıldırım – Antalya Belek University

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ÇOCUKLARDA PARMAK EMME DAVRANIŞINA PSİKOLOJİK BAKIŞ 3

KÜLTÜREL ETİK VE GÖRSEL SÖYLEM: REKLAM TASARIMLARINDA IRKSAL KODLARIN ÇÖZÜMLENMESİ 10

К ВОПРОСУ РАЗРАБОТКИ ЛАТИНО-КЫРГЫЗСКОГО УЧЕБНОГО СЛОВАРЯ ДЛЯ СТУДЕНТОВ МЕДИЦИНСКОГО ПРОФИЛЯ 34

WEB OF SCIENCE CORE COLLECTION'DA NEET GENÇLER LİTERATÜRÜ: BİBLİYOMETRİK BİR İNCELEME 39

«МАНАС» ЭПОСУНДАГЫ ИНСАНДЫН ФЕНОМЕНИ ЖАНА УРМАТ-СЫЙ КОНЦЕПЦИЯСЫНЫН ИЗИЛДӨӨСУ 58

PSİXİ ZORAKILIĞIN CİNAYƏT-HÜQUQİ ANLAYIŞI 65

FROM ECONOMIC RATIONALITY TO ALGORITHMIC GOVERNANCE: RECONFIGURING ECONOMIC SYSTEMS THROUGH INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES 73

ORTAOKUL ÖĞRENCİ VELİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARININ ÇEŞİTLİ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: BURDUR İLİ ÖRNEĞİ 88

CENGİZ AYTMATOV'UN TOPRAK ANA ROMANI ÜZERİNE (TEMATİK ANALİZ) 103

EDUCATION AND THE PERSONALITY IN THE POSTMODERN WORLDVIEW 117

GEORGE ORWELL'IN "HAYVAN ÇİFTLİĞİ" ADLI ESERİNDE DEĞERLER SİSTEMİ VE İSLAM KÜLTÜRÜYLE MUKAYESESİ: ETİK, SİYASİ VE FELSEFİ İDEALLERİN KAPSAMLI KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ 123

AZƏRBAYCAN ALI TƏHSILINDƏ HIBRID İDARƏETMƏ VƏ DINI MÜXTƏLIFLIYIN İDARƏ OLUNMASI 135

THE SOCIAL CONSTRUCTION OF YOUTH ONLINE IDENTITY IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION 143

KÜRESELLEŞME ŞARTLARINDA AZERBAYCAN'DA DIN VE SIYASET İLIŞKILERI 154

INTELLECTUAL MIGRATION AS THE MAIN CHALLENGE FOR DEVELOPING COUNTRIES (On the Example of Syrian Refugees in Germany) 162

AZERBAYCAN GELENEKSEL HALI MOTİFLERİNİN MODERN TEKSTİLDE UYGULANMASI 167

GELENEKSEL ANLATIDAN SANAL MEKANLARA: SOSYAL MEDYA ÇAĞINDA KİMLİĞİN YENİDEN İNŞASI 179

DEMOKRATİYANIN KÖLGƏSİ: POPULİZM VƏ ONUN CƏMİYYƏTƏ TƏSİRLƏRİ 187

NFT PROJELERİNDE BAŞARISIZLIK FAKTÖRLERİNİN BULANIK BWM YÖNTEMİ İLE ANALİZİ 194

İKLİM KANUNU SÜRECİNDE X VE YOUTUBE PLATFORMUNDA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İNKÂRI 208

AZERBAYCAN ÇOCUK BASININDA MODERNLEŞME VE EĞİTİM ANLAYIŞI: *REHBER* DERGİSİ (1906-1907) 217

AHISKA DİASPORASINDA POSTBELLEK VE DUYGULANIMSAL AİDİYET: TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN ÖRNEĞİ 225

THE PHENOMENON OF MOBBING IN THE MODERN WORK ENVIRONMENT 233

РАЗВИТИЕ ИНСТИТУТА СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В ОБЩЕСТВЕННОМ УПРАВЛЕНИИ 239

ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА НАЦИОНАЛЬНУЮ ИДЕНТИЧНОСТЬ СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ 244

HEYKEL SANATINDA ŞİDDET KAVRAMININ BİÇİM İÇERİK OLARAK KENDİ ÜRETİM PRATİKLERİM ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ 251

ПЕРЕВОД ПОЭМЫ Н.НЕКРАСОВА «КОМУ НА РУСИ ЖИТЬ ХОРОШО» Э.ТУРСУНОВЫМ 263

EĞİTİM KURUMLARINDA KAYIRMACILIK ALGISININ ÖĞRETMENLERİN İŞ YERİNDE DIŞLANMA ALGISINA ETKİSİ: PSİKOLOJİK SÖZLEŞME İHLALİNİN DÜZENLEYİCİ ROLÜ 267

FACTORS AFFECTING LISTENING COMPREHENSION IN ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE 280

СЕМАНТИКО-СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ ПОСЛОВИЦ ПО СХОДСТВУ ОБРАЗНОГО ЗНАЧЕНИЯ И ВНУТРЕННЕЙ ФОРМЫ 286

Ч. АЙТМАТОВДУН ЧЫГАРМАЛАРЫНДАГЫ СИМВОЛИКАЛЫК ОБРАЗДАР 291

ЧЫҢГЫЗ АЙТМАТОВДУН ЧЫГАРМАЛАРЫ ДҮЙНӨЛҮК АДАБИЯТ МЕЙКИНДИГИНДЕ: МИФОПОЭТИКА МЕНЕН ФИЛОСОФИЯЛЫК ДИСКУРСТУТУН КЕСИЛИШИНДЕ 295

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИНТЕГРАЦИИ ЛИТЕРАТУРЫ В ШКОЛЬНУЮ ПРОГРАММУ 301

YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARINDA İŞ DENEYİMİ VE ÖZNEL İYİ OLUŞ: İŞ TATMİNİ İLE YAŞAM TATMİNİ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR DEĞERLENDİRME 307

AHISKA DİASPORASINDA POSTBELLEK VE DUYGULANIMSAL AİDİYET: TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN ÖRNEĞİ

Leyla Derviş
Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü, Antalya, Türkiye.
E-mail: leyladervis@akdeniz.edu.tr; ORCID ID: 0000-0002-9396-9018

Öz

Ahıska diasporasında sürgün, geçmişte kalmış bir tarihsel kırılmadan çok, kuşaklar boyunca taşınan canlı bir hafıza deneyimi olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bildiri, sürgün hafızasının ikinci ve üçüncü kuşaklar tarafından nasıl devralındığını ve farklı toplumsal bağlamlarda nasıl yeniden anlamlandırıldığını incelemektedir. Çalışma, 1944 sürgününü tarihsel bir yer değiştirme deneyiminin ötesinde, aile anlatıları, görsel bellek nesneleri ve anma ritüelleri aracılığıyla kuşaklar boyunca taşınan duygusal bir hafıza alanı şeklinde değerlendirmektedir. Türkiye ve Kazakistan örnekleri üzerinden yürütülen nitel saha verileri, Ahıska kimliğinin yas, onarım ve tanınma eksenlerinde şekillenen duygusal bir çerçeve içinde yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır.

Bildiride özellikle postbellek kavramı, doğrudan tanıklık etmeyen kuşakların geçmişle kurduğu duygusal ve imgesel ilişkiyi açıklamak için kullanılmaktadır. Türkiye bağlamında sürgün hafızası daha çok görünürlük, kültürel temsil, sergi, şiir ve anma etkinlikleri üzerinden kamusallaşırken; Kazakistan'da ise dayanışma, minnettarlık ve toplumsal uyum söylemleri öne çıkmaktadır. Bu farklılık, aynı travmatik mirasın farklı siyasal ve toplumsal koşullarda değişen duygusal tonlarla taşındığını göstermektedir.

Bildiri, Ahıska diasporasında aidiyetin "geri dönüş" fikrinin ötesine geçen çok-mekânlı ve duygulanımsal bir vatandaşlık biçimi ürettiğini ileri sürmektedir. Bu çerçevede çalışma, Ahıska örneğini Sovyet sonrası hafıza çalışmaları içinde mağduriyet ve dönüş teleolojisi merkezli yaklaşımların dışına taşıyarak, hafızanın dönüştürücü ve tanınma üreten kapasitesi üzerinden tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahıska diasporası, postbellek, sürgün hafızası, duygulanımsal aidiyet, Türkiye, Kazakistan.

POSTMEMORY AND AFFECTIVE BELONGING IN THE MESKHETIAN / AHISKA DIASPORA: THE CASES OF TÜRKİYE AND KAZAKHSTAN

Abstract

In the Ahıska diaspora, deportation persists not as a historical rupture confined to the past, but as a living memory carried across generations. This paper examines how the memory of exile has been inherited by second- and third-generation members of the community and how it has been reinterpreted within different social contexts. The study approaches the 1944 deportation beyond the framework of forced displacement, conceptualizing it instead as an affective field of memory sustained across generations through family narratives, visual memory objects, and commemorative rituals. Qualitative field data collected in Türkiye and Kazakhstan demonstrate that Ahıska identity is reproduced within an affective framework shaped by mourning, repair, and recognition.

The paper particularly employs the concept of postmemory to explain the emotional and imaginative relationship that later generations establish with a past they did not directly experience. In the Turkish context, the memory of deportation becomes public primarily through visibility, cultural representation, exhibitions, poetry, and commemorative performances, whereas in Kazakhstan, narratives of solidarity, gratitude, and social cohesion become more

prominent. This distinction reveals how the same traumatic legacy is carried through different emotional tones under varying political and social conditions.

The paper argues that belonging within the Ahıska diaspora produces a multi-spatial and affective form of citizenship that extends beyond the idea of "return." In this respect, the study relocates the Ahıska case beyond approaches centered on victimhood and return teleology in post-Soviet memory studies, and instead discusses it through the transformative and recognition-producing capacities of memory.

Keywords: Ahıska diaspora, postmemory, memory of deportation, affective belonging, Türkiye, Kazakhstan.

Giriş

1944 Ahıska sürgünü, Sovyet zorunlu nüfus politikalarının en kapsamlı ve en uzun süreli sonuçlar doğuran örneklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. 14 Kasım 1944 tarihinde Ahıska Türkleri, Gürcistan'ın güneybatısındaki tarihsel yerleşim alanlarından kısa süre içinde Orta Asya'ya sürgün edilmiş; topluluk Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan başta olmak üzere farklı Sovyet coğrafyalarına dağıtılmıştır (Bugay 2007; Zeyrek 2006). Bu süreç, fiziksel bir yer değiştirme deneyiminin ötesinde, aidiyet ilişkilerinin parçalanması, kolektif hafızanın kesintiye uğraması ve kuşaklararası travmatik aktarımın oluşması anlamına gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin çözülmesinin ardından Ahıska diasporasının Türkiye, Kazakistan, Rusya, Azerbaycan, ABD ve diğer ülkelere yeniden dağılması ise topluluğun hafıza ve aidiyet ilişkilerini daha da çok-merkezli bir yapıya dönüştürmüştür (Aydıngün & Aydıngün 2015; Kolukırık 2011).

Ahıska diasporasında sürgün, geçmişte kalmış bir tarihsel kırılmadan çok, kuşaklar boyunca taşınan canlı bir hafıza deneyimi olarak varlığını sürdürmektedir. Buna rağmen Ahıska Türkleri üzerine yapılan çalışmalar büyük ölçüde sürgünün tarihsel nedenleri, demografik sonuçları, vatandaşlık sorunları ve geri dönüş tartışmaları üzerinde yoğunlaşmıştır (Bugay 1995; Uravelli 2009; Hasanoğlu 2015; Devrişheva 2016; Gonov 1998). Sürgünü doğrudan yaşamayan ikinci ve üçüncü kuşakların geçmişle nasıl ilişki kurduğu, travmatik hafızanın hangi duygusal ve kültürel araçlarla sonraki kuşaklara aktarıldığı konusu ise görece sınırlı biçimde ele alınmıştır. Oysa diaspora topluluklarında hafıza; aile içi sessizlikler, görsel arşivler, ritüeller ve kamusal performanslar aracılığıyla sürekli yeniden üretilen duygusal bir toplumsal alan olarak işlemektedir.

Bu noktada Marianne Hirsch'in (2008) geliştirdiği postbellek[1] kavramı açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Hirsch'e göre postbellek, travmatik geçmişin doğrudan deneyimlenmemiş olmasına rağmen sonraki kuşaklarda güçlü bir duygusal gerçeklik olarak yaşamaya devam etmesini ifade etmektedir. Bu aktarım; anlatılar, fotoğraflar, sessizlikler, aile atmosferi ve gündelik anma biçimleri aracılığıyla çok katmanlı biçimde gerçekleşmektedir. Jeffrey Alexander'ın (2012) kültürel travma yaklaşımı ise travmayı bireysel acı deneyimini aşan, kolektif kimliği yeniden biçimlendiren toplumsal bir anlamlandırma süreci olarak ele almaktadır. Bu çerçevede sürgün, geçmişte yaşanmış bir kırılmanın ötesine geçerek kuşaklar boyunca yeniden üretilen duygusal bir aidiyet alanına dönüşmektedir.

[1] Postbellek kavramı, Marianne Hirsch tarafından özellikle Holokost sonrası kuşakların geçmişle kurduğu dolaylı fakat yoğun duygusal ilişkiyi açıklamak amacıyla geliştirilmiştir. Kavram zamanla diaspora, sürgün ve travma çalışmaları gibi farklı alanlarda da kullanılmaya başlanmıştır.

Son yıllarda diaspora ve hafıza çalışmalarında öne çıkan "affective turn"[1] yaklaşımı da aidiyetin mekânsal ya da hukuki bağlarla sınırlı olmadığını, duyguların toplumsal aidiyet üretiminde belirleyici rol oynadığını görünür kılmaktadır (Ahmed 2004). Ahıska diasporası bu açıdan dikkat çekici bir örnek sunmaktadır. Çünkü toplulukta aidiyet, "geri dönüş" fikrinin ötesine geçen aile anlatıları, anma törenleri, şiirler, sergiler ve gündelik duygusal deneyimler aracılığıyla kurulmaktadır. Böylece hafıza, coğrafi bir merkeze bağlı sabit bir kimlikten ziyade, çok-mekânlı ve duygulanımsal[2] bir aidiyet biçimi üretmektedir.

Bu bildiri, Türkiye ve Kazakistan örnekleri üzerinden Ahıska diasporasında postbelleğin nasıl kurulduğunu ve sürgün hafızasının hangi duygusal çerçeveler içinde yeniden üretildiğini incelemektedir. Çalışmanın temel iddiası, Ahıska hafızasının geçmişe ait bir travma anlatısını aşmasıdır. Bu hafıza, kuşaklar arasında dolaşıma giren çok-mekânlı bir duygulanımsal aidiyet alanı üretmektedir. Türkiye'de hafıza daha görünür ve performatif biçimlerde kamusallaşırken, Kazakistan bağlamında dayanışma, sessizlik ve toplumsal uyum eksenli bir duygu dili öne çıkmaktadır. Bu nedenle aynı tarihsel travma, farklı toplumsal bağlamlarda farklı duygusal tonlarla yeniden kurulmaktadır.

Bu çerçevede çalışma şu soruya odaklanmaktadır: *Sürgünü doğrudan yaşamayan Ahıska kuşakları geçmişle nasıl bir duygusal bağ kurmaktadır?* Bu soruya yanıt ararken bildiri, aile anlatıları, görsel bellek nesneleri ve anma biçimlerinin postbelleğin taşıyıcıları olarak nasıl işlediğini tartışmakta; Ahıska örneğinin Sovyet sonrası hafıza çalışmalarında yaygın olan geri dönüş merkezli yaklaşımları aşan alternatif bir aidiyet modeli sunduğunu ileri sürmektedir.

Yöntem

Bu çalışma, Ahıska diasporasında kuşaklararası hafıza aktarımının hangi duygusal ve kültürel mekanizmalar üzerinden kurulduğunu incelemek amacıyla nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde tasarlanmıştır. Araştırmanın odağını, sürgünü doğrudan yaşamayan ikinci ve üçüncü kuşak Ahıska Türklerinin geçmişle kurdukları ilişki biçimleri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çalışma, postbelleğin gündelik yaşamda nasıl üretildiğini ve hangi taşıyıcılar aracılığıyla sürdürüldüğünü anlamaya yönelmiştir.

Araştırma verileri, 2024–2025 yıllarında Türkiye ve Kazakistan'da gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilmiştir. Görüşmeler Türkiye'de Antalya'da; Kazakistan'da ise Almatı çevresinde yürütülmüştür. Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler arasından, çalışmanın tematik odağıyla doğrudan ilişkili olan yedi katılımcının anlatıları değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemi doğrultusunda seçilmiş; ikinci ve üçüncü kuşaktan kadın ve erkek bireylerden oluşturulmuştur. Görüşmelerde aile anlatıları, sürgün hafızası, anma etkinlikleri, aidiyet algısı ve gündelik kültürel aktarım biçimlerine ilişkin sorular yöneltilmiştir.

Sözlü anlatıların yanı sıra aile fotoğrafları, dernek faaliyetleri, anma törenleri ve görsel bellek materyalleri de yardımcı veri kaynakları olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca

[1] "Affective turn" kavramı, sosyal bilimler ve kültürel çalışmalarda 1990'lı yıllardan itibaren gelişen; duyguların, hislerin ve bedensel deneyimlerin toplumsal ilişkiler, kimlik oluşumu ve aidiyet süreçlerindeki belirleyici rolünü öne çıkaran kuramsal yönelimi ifade etmektedir. Bu yaklaşım, aidiyetin yalnız hukuki veya mekânsal bağlarla açıklanamayacağını; duyguların kolektif hafıza, travma ve kimlik üretiminde merkezi bir işlev üstlendiğini vurgulamaktadır (Ahmed, 2004).

[2] "Duygulanımsal" kavramı burada yalnız bireysel duyguları değil, toplumsal hafıza, aidiyet ve kimlik süreçlerinde kolektif biçimde üretilen his, etki ve duygusal yönelimleri ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Kavram, son yıllarda hafıza ve diaspora çalışmalarında öne çıkan "affective turn" yaklaşımıyla ilişkili biçimde değerlendirilmektedir.

sürgün sürecine ilişkin arşiv belgeleri ve mevcut literatür, tarihsel bağlamın oluşturulmasında kullanılmıştır (Bugay 2007; Zeyrek 2006). Böylece sözlü anlatılar ile tarihsel kaynaklar arasında karşılaştırmalı bir okuma yapılmıştır.

Görüşme kayıtları çözümlendikten sonra anlatılar, tekrar eden temalar, duygu ifadeleri ve aidiyet biçimleri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde özellikle sessizlik, yas, dayanışma, gurur ve tanınma temaları üzerinde yoğunlaşılmış; Türkiye ve Kazakistan örnekleri arasındaki anlatı farklılıkları dikkatle incelenmiştir. Böylece aynı sürgün hafızasının farklı toplumsal bağlamlarda değişen duygusal tonlarla nasıl yeniden üretildiği ortaya konulmuştur.

Araştırmada etik ilkelere dikkat edilmiş; tüm katılımcılardan gönüllü onam alınmış ve kişisel bilgiler anonimleştirilmiştir. Katılımcılar metinde TR-K ve KZ-K kodlarıyla anonimleştirilmiş biçimde gösterilmiştir. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur. Böylece hem sözlü tarih verilerinin güvenliği korunmuş hem de anlatıların duygusal bütünlüğünün zarar görmemesine özen gösterilmiştir.

Çalışmanın saha dönemi 2024–2025 yıllarını kapsamaktadır; görüşmeler Türkiye ve Kazakistan'da yürütülmüştür. Kuşak sınıflandırması, (i) İkinci Kuşak- sürgünü yaşamış ilk kuşağın çocukları ve (ii) Üçüncü Kuşak- ilk kuşağın torunları biçiminde tanımlanmıştır. Aşağıdaki tabloda katılımcıların kuşak, demografi ve görüşme tarihi bilgileri derlenmiştir (Tablo1).

Tablo 1.

Görüşme Yapılan Katılımcıların Demografik Verileri

Katılım-cılar	Kuşak	D.Yılı	Medeni durum	Cinsiyet	Ülke	Eğitim durumu	Görüşme Tarihi
TR-K1	İkinci Kuşak	1964	Evli	Kadın	TR	Lise	19 Haziran 2025
TR-K2	İkinci Kuşak	1962	Evli	Kadın	TR	Yüksekokul	12 Mayıs 2025
TR-K3	Üçüncü Kuşak	1982	Evli	Kadın	TR	Üniversite	29 Temmuz 2025
KZ-K4	İkinci Kuşak	1964	Evli	Erkek	KZ	Lise	12 Mart 2025
KZ-K5	İkinci Kuşak	1963	Evli	Kadın	KZ	Lise	28 Haziran 2024
KZ-K6	Üçüncü Kuşak	1984	Evli	Kadın	KZ	Yüksekokul	09 Temmuz 2024
KZ-K7	Üçüncü Kuşak	1980	Evli	Erkek	KZ	Üniversite	14 Mart 2025

Kaynak: *Yazarın alan çalışması ve sözlü tarih görüşmeleri (2024-2025).*

Ana Bulgular

Araştırma verileri, Ahıska diasporasında postbelleğin üç temel taşıyıcı üzerinden yeniden üretildiğini ortaya çıkarmaktadır: aile anlatıları ve sessizlikler, görsel bellek nesneleri ile kamusal anma etkinlikleri. Bu taşıyıcılar geçmişe ilişkin bilgi aktarımının ötesinde, kuşaklar arasında duygusal aidiyet üretmektedir. Türkiye ve Kazakistan örnekleri karşılaştırıldığında, aynı sürgün hafızasının farklı toplumsal bağlamlarda değişen duygusal tonlarla yeniden kurulduğu görülmektedir.

Aile anlatıları ve sessizlikler

Görüşmelerde en sık tekrar eden unsur, sürgün hafızasının aile içindeki parçalı anlatılar ve sessizlikler aracılığıyla aktarılmasıdır. Katılımcıların önemli bir bölümü, sürgüne ilişkin bilgileri doğrudan uzun anlatılardan çok, yarım bırakılmış konuşmalar,

belirli tarihsel günlerde değişen ruh hâlleri ve aile içindeki duygusal atmosfer üzerinden öğrendiklerini ifade etmiştir. Türkiye'de bir katılımcı, dedesinin sürgün gecesine ilişkin konuşurken ses tonunun değiştiğini belirterek şu ifadeleri kullanmıştır: "*Dedem sürgün gecesini anlatmaya başladığında sesi değişirdi. Çok uzun konuşmazdı. 'Bir gece içinde çıktık' derdi, sonra susardı. Çocukken neden sustuğunu anlamazdım. Şimdi düşünüyorum da bazı şeyleri anlatmak istemiyordu, ağır geliyordu*" (TR-K2, kişisel görüşme, 12 Mayıs 2025).

Bu anlatı, travmatik hafızanın sözel aktarımı aşarak anlatının kesildiği anlar ve sessizlikler üzerinden de taşındığını düşündürmektedir. Benzer biçimde Kazakistan'daki görüşmelerde de yaşlı kuşağın sürgün ve savaş yıllarına ilişkin konuşmaktan kaçındığı, ancak belirli anma dönemlerinde belirgin bir duygusal kapanma yaşadığı aktarılmıştır. Bir katılımcı, dedesinin kasım aylarında içine kapandığını şu sözlerle ifade etmiştir: *"Dedem her kasım ayında sessizleşirdi. O günlerde evde farklı bir hava olurdu. Savaş ve sürgün hakkında çok konuşmazdı ama onun sustuğu zamanlarda bile geçmişin evin içinde dolaştığını hissederdik"* (KZ-K4, kişisel görüşme, 12 Mart 2025).

Bu durum, Hirsch'in (2008) tanımladığı postbellek mekanizmasının Ahıska diasporasında güçlü biçimde işlediğini göstermektedir. Özellikle ikinci ve üçüncü kuşak katılımcılar, sürgünü doğrudan yaşamamış olmalarına rağmen geçmişi "ailenin içinde duran görünmez bir duygu" şeklinde tanımlamaktadır. Böylece travmatik hafıza, anlatılmayanın da aktarıldığı kuşaklararası bir duygusal mirasa dönüşmektedir.

Türkiye örneklerinde aile anlatıları çoğu zaman kültürel çeşitlilik ve kimlik vurgusuyla birlikte aktarılmaktadır. Bir katılımcı, çocukluğunda evde kullanılan bazı kelimelerin alışılmışın dışında olduğunu fark ettiğini belirterek şunları söylemiştir: "*Küçükken bazı kelimeleri neden biraz farklı söylediğimizi anlamıyordum. Misafir geldiğinde büyüklerimizin konuşması daha da değişirdi. Sonra ailemizden Ahıska'dan geldiğimizi öğrendim. Büyüklerimiz sürgünü, yaşadıkları haksızlıkları ve yıllarca memleketlerinden uzak kalmalarını anlatırdı. Türkiye'ye geldikten sonra bile geçmişin tamamen geride kalmadığını hissederdik. Evde konuşulan şive, yemekler ve anlatılar bize hep başka bir geçmişimiz olduğunu hissettirirdi"* (TR-K3, kişisel görüşme, 29 Temmuz 2025). Bu anlatı, kültürel hafızanın gündelik yaşam deneyimleri, dil kullanımı ve aile içi aktarım aracılığıyla sonraki kuşaklarda kimlik bilincini yeniden ürettiğini işaret etmektedir.

Kazakistan örneklerinde ise anlatılar daha çok kaybedilmiş memleket fikri ve tarihsel kopuş duygusu etrafında şekillenmektedir. Özellikle yaşlı kuşaktan aktarılan "orada kalan hayat" vurgusu, sonraki kuşaklarda güçlü bir duygusal eksiklik hissi üretmektedir: *"Biz Ahıska'yı hiç görmedik ama sanki ailemizin bir parçası orada kalmış gibi anlatılırdı. Dedem bazen 'bizim yerimiz oralarda kaldı' derdi. Çocukken tam anlamazdım ama büyüdükçe bunun sadece bir toprak meselesi olmadığını fark ettim"* (KZ-K6, kişisel görüşme, 9 Temmuz 2024). Bu anlatı, Ahıska hafızasının coğrafi kaybın ötesine geçen, kuşaklar boyunca taşınan duygusal bir eksiklik ve aidiyet arayışı ürettiğini açığa çıkarmaktadır.

Bu nedenle Türkiye'de hafıza daha görünür bir kimlik anlatısına dönüşürken, Kazakistan'da daha içe dönük ve sessiz bir duygusal taşıyıcılık öne çıkmaktadır. Aile anlatılarıyla taşınan bu hafıza, zamanla görsel nesneler ve kamusal anma alanları aracılığıyla daha görünür bir biçim kazanmaktadır.

Görsel bellek ve anma biçimleri

Araştırmada dikkat çeken bir diğer unsur, görsel bellek nesneleri ile kamusal anma biçimlerinin postbelleğin önemli taşıyıcıları hâline gelmiş olmasıdır. Aile fotoğrafları, eski

belgeler, mektuplar ve sürgün anlatılarıyla ilişkilendirilen nesneler, özellikle genç kuşaklar için geçmişle kurulan duygusal bağın somut araçları olarak görülmektedir. Bir katılımcı, ailede saklanan eski fotoğrafların taşıdığı anlamı şu sözlerle açıklamıştır: *"Evde sürgün öncesinden kalan birkaç fotoğraf vardı. Büyüklerimiz onları çıkarınca herkes daha dikkatli davranırdı. Çocukken neden bu kadar önemli olduklarını anlamıyordum. Büyüdükçe onların sadece fotoğraf olmadığını fark ettim. Sanki ailemizin geçmişten kalan son parçaları gibiydi"* (KZ-K6, kişisel görüşme, 9 Temmuz 2024).

Türkiye'de son yıllarda düzenlenen anma programları, şiir dinletileri ve sergiler sürgün hafızasının kamusal görünürlüğünü artırmaktadır. Katılımcılar bu etkinlikleri çoğu zaman geçmişle duygusal bağ kurulan alanlar olarak tanımlamaktadır. Bir görüşmeci, sürgün temalı bir sergide yaşadığı deneyimi şu sözlerle aktarmıştır: *"Sergide eski tren fotoğraflarını görünce çok etkilendim. Dedemin anlattıkları bir anda gözümde canlandı. O güne kadar dinlediğim şeylerin aslında ne kadar ağır olduğunu ilk kez o zaman hissettim."* (TR-K1, kişisel görüşme, 19 Haziran 2025). Katılımcının anlatımı, görsel hafızanın kuşaklararası aktarım sürecinde güçlü bir duygusal tetikleyici işlevi gördüğünü ortaya çıkarmaktadır. Astrid Erll'in (2011) kültürel hafızanın medya, görsel temsil ve sembolik taşıyıcılar aracılığıyla yeniden üretildiğine ilişkin yaklaşımı da bu anlatıları desteklemektedir. Bu çerçevede görsel hafıza, bilgi aktarma işlevini aşarak geçmişle duygusal yakınlık kurulan bir deneyim alanına dönüşmektedir.

Kazakistan'da ise anma etkinlikleri daha çok dayanışma ve minnettarlık söylemiyle birlikte yürütülmektedir. Görüşmelerde sıkça tekrar edilen "Kazak halkı bizi yalnız bırakmadı" vurgusu, travmanın kayıp duygusuyla birlikte dayanışma hafızası üzerinden anlamlandırıldığını göstermektedir. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde anlatmıştır: *"Büyüklerimiz hep ilk yılları anlatırdı. Aç kaldıkları zaman Kazak komşuların ekmek, aş verdiğini söylerlerdi. Hatta dedem bazı insanların kendi çocuklarından ayırıp bize yemek verdiğini anlatırdı. Bu yüzden bizim evde Kazak halkına karşı hep ayrı bir saygı vardı."* (KZ-K5, kişisel görüşme, 28 Haziran 2024). Bu anlatılar, sürgün hafızasının yalnız acı ve kayıp üzerinden şekillenmediğini; karşılıklı yardım, dayanışma ve toplumsal yakınlık deneyimleriyle de yeniden üretildiğini göstermektedir.

Türkiye ve Kazakistan arasında duygusal ton farkı

Araştırmanın en belirgin bulgularından biri, aynı sürgün hafızasının Türkiye ve Kazakistan bağlamlarında farklı duygusal çerçeveler içinde yeniden üretilmesidir. Türkiye'de hafıza daha görünür, performatif ve kamusal bir karakter taşımaktadır. Şiir geceleri, kültürel etkinlikler, dernek faaliyetleri ve anma törenleri aracılığıyla sürgün anlatısı kamusal temsil alanına taşınmaktadır. Bu nedenle Türkiye örneğinde yas duygusu çoğu zaman görünürlük ve kültürel temsil üzerinden ifade edilmektedir.

Kazakistan'da ise hafıza daha çok sessizlik, vakar ve toplumsal uyum diliyle taşınmaktadır. Katılımcılar sürgün geçmişini güçlü bir acı deneyimi olarak tanımlamakla birlikte, bu acıyı gündelik hayatın doğal parçası hâline gelmiş tarihsel bir kader şeklinde yorumlamaktadır. Bir katılımcının şu sözleri bu yaklaşımı açık biçimde ortaya koymaktadır: *"Biz sürgün torunlarıyız ama bize hep güçlü olmamız gerektiği öğretildi. Büyüklerimiz çok acı çekmiş ama hayatlarına devam etmiş insanlar. Bu yüzden bizim evde sürekli şikâyet etmek yerine çalışmak ve ayakta kalmak önemli görülürdü."* (KZ-K7, kişisel görüşme, 14 Mart 2025). Bu anlatı, Kazakistan örneğinde travmatik hafızanın mağduriyet merkezli bir söylemden çok, dayanıklılık ve toplumsal uyum ekseninde yeniden anlamlandırıldığını görünür kılmaktadır.

Bu farklılık, postbelleğin sabit bir aktarım biçimi olmadığını; toplumsal bağlama göre değişen duygusal tonlarla yeniden üretildiğini açığa çıkarmaktadır. Dolayısıyla Ahıska diasporasında aidiyet, kaybedilmiş bir coğrafyaya dönüş düşüncesinin ötesinde, farklı mekânlarda yeniden kurulan duygusal ilişki ağları üzerinden şekillenmektedir.

Sonuç

Bu bildiri, Ahıska diasporasında sürgün hafızasının tarihsel mağduriyet anlatısını aşarak kuşaklar arasında dolaşıma giren duygusal bir aidiyet alanı olarak yeniden üretildiğini ortaya koymuştur. Türkiye ve Kazakistan örnekleri üzerinden elde edilen bulgular, postbelleğin aile anlatıları, sessizlikler, görsel bellek nesneleri ve anma etkinlikleri aracılığıyla sürdürüldüğünü göstermektedir. Böylece sürgünü doğrudan yaşamayan ikinci ve üçüncü kuşaklar, geçmişle bilişsel düzeyi aşan, yoğun biçimde duygusal bir ilişki kurmaktadır.

Araştırma ayrıca aynı travmatik hafızanın farklı toplumsal bağlamlarda farklı duygusal tonlarla yeniden üretildiğini düşündürmektedir. Türkiye'de sürgün hafızası daha görünür ve performatif biçimlerde kamusallaşırken; Kazakistan'da sessizlik, dayanışma ve toplumsal uyum eksenli bir duygu dili öne çıkmaktadır. Bu farklılık, postbelleğin sabit bir aktarım modeli olmadığını; toplumsal bağlama göre yeniden şekillenen esnek bir aidiyet pratiği olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmanın temel katkısı, Ahıska örneğini Sovyet sonrası hafıza çalışmalarında yaygın olan ve geri dönüşü nihai bir tarihsel hedef olarak gören yaklaşımların ötesinde değerlendirmesidir. Bulgular, aidiyetin kaybedilmiş bir coğrafyaya dönüş arzusuyla sınırlı kalmadığını; duygusal dolaşım, kültürel aktarım biçimleri ve kuşaklararası hafıza aktarımı üzerinden de kurulabildiğini görünür kılmaktadır. Bu nedenle Ahıska diasporası, çok-mekânlı ve duygulanımsal bir vatandaşlık biçiminin dikkat çekici örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Ahıska örneği, diaspora çalışmalarında hafızanın geçmişin korunması meselesini aşarak bugünün kimliklerini, duygusal ilişkilerini ve aidiyet biçimlerini yeniden kuran aktif bir toplumsal süreç olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, Sovyet sonrası hafıza literatüründe duyguların siyasal ve toplumsal işlevine ilişkin tartışmalara katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Kaynakça

Ahmed, S. (2004). *The cultural politics of emotion.* Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203700372

Alexander, J. C. (2012). *Trauma: A social theory*. Cambridge, UK: Polity Press.

Aydıngün, A., & Aydıngün, İ. (2015). *Ahıska Türkleri: Ulusötesi bir topluluk — Ulusötesi aileler.* Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları. Retrieved from https://open.metu.edu.tr/handle/11511/86939

Bugay, N. F. (1995). *L. Beriya, I. Stalin'u: "Soglastno vashému ukazaniyu..."* Moscow: AIRO-XX. Retrieved from https://booktracker.org/viewtopic.php?t=58243

Bugay, N. F. (2007). Deportatsiya narodov. *Skepsis: Nauchno-Prosvetitelskiy Zhurnal.* Retrieved from https://scepsis.net/library/id_1237.html

Devrişheva, K. (2019). Ahıska Türklerinin bitmeyen göçü. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 45, 333–352. https://doi.org/10.21563/sutad.636251

Erll, A. (2011). *Memory in culture* (S. B. Young, Trans.). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230321670

Gonov, A. M. (1998). *Kavkaz: Narody v eshelonakh (1920–1960)*. İnsan Publishing.

Hasanoğlu, İ. (2015). Ahıska Türklerinin geri dönüş sorunu ve Gürcistan'ın yükümlülükleri. *Ortadoğu Analiz* (OAKA), 10(115), 75–105.

Hirsch, M. (2008). The Generation of Postmemory. *Poetics Today*, 29(1), 103–128. https://doi.org/10.1215/03335372-2007-019

Kolukırık, S. (2011). Sürgün, toplumsal hafıza ve kültürel göç: ABD'deki Ahıska Türkleri üzerine bir araştırma. *Bilig,* 59, 167–190.

Uravelli, O. (2009). Sovyet resmî belgelerinde Ahıska sürgünü. *Bizim Ahıska* Üç Aylık Kültür Dergisi, 16, 8–12.

Zeyrek, Y. (2006). *Ahıska araştırmaları*, Kozan Ofset, 352 s., Ankara.